

Razlika v zaznavanju razredne klime pri urah športne vzgoje med učenci/dijaki in učitelji

VLASTA ZABUKOVEC^{1*},

DUŠICA BOBEN²,

BRANKO ŠKOF³, SAŠA CECIČ-ERPIČ³ IN KATJA TOMAŽIN³

¹Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Ljubljana

²Center za psihodiagnostična sredstva d.o.o., Ljubljana

³Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport, Ljubljana

Povzetek: Prispevek obravnava zaznavanje razredne klime pri urah športne vzgoje pri učiteljih in učencih/dijakih. V raziskavo je bilo vključenih 1152 učencev/dijakov iz petega in sedmega razreda osnovne šole in prvega ter tretjega letnika gimnazije. Sodelovalo je 89 učiteljev športne vzgoje obeh spolov, iz osnovnih in srednjih šol. Uporabili smo vprašalnik Razredne klime pri urah športne vzgoje, obstoječo in želeno obliko, ki vključuje sedem dimenzij: zadovoljstvo, tekmovalnost, metode dela, aktivnost učencev/dijakov, težavnost, ustreznost ur in osebni odnos. Ugotovili smo, da učitelji razredno klimo pri urah športne vzgoje ocenjujejo drugače kot učenci/dijaki. Njihove ocene so višje tako pri obstoječi kot tudi želeni razredni klimi. Poleg tega pa smo ugotavljali tudi razliko med obstoječo in želeno razredno klimo, ki so jo rezultati potrdili, tako pri učiteljih kot tudi učencih. Na večini dimenzij razredne klime so razlike zmerne, le dimenzija tekmovalnost kaže majhno razliko tako pri učencih/dijakih kot tudi pri učiteljih; poleg tega pa smo pri učiteljih potrdili majhno razliko tudi na dimenziji osebni odnos. Natančna analiza rezultatov nam pomaga oblikovati program spreminjanja razredne klime v smeri doseganja zmernih razlik.

Ključne besede: razredna klima, športna vzgoja, spol, osnovna šola, gimnazija, Slovenija

Differences between students and teachers in perception of classroom climate during sport classes

VLASTA ZABUKOVEC¹,

DUŠICA BOBEN²,

BRANKO ŠKOF³, SAŠA CECIČ-ERPIČ³ AND KATJA TOMAŽIN³

¹University of Ljubljana, Faculty of Arts, Ljubljana, Slovenia

²Center of Psychodiagnostics Ltd., Ljubljana, Slovenia

³University of Ljubljana, Faculty of sport, Ljubljana, Slovenia

**Naslov / address: doc. dr. Vlasta Zabukovec, Univerza v Ljubljani, Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana, Slovenija, e-mail: vlasta.zabukovec@ff.uni-lj.si*

Abstract: The article explores perception of classroom climate during sports lessons. 1152 primary and secondary school students, from fifth and seventh grade of elementary school and first and third grade of high school, and 89 sports teachers, of both sexes, participated in this research. The Classroom climate in sport classes questionnaire was applied (actual and preferred form), which included seven dimensions: satisfaction, competitiveness, methods, students' activity, difficulty, adequacy and personal approach. The differences in perception of classroom climate during sports lessons were confirmed between teachers and students. The teachers evaluated the climate higher than the students, both in actual and preferred form. Differences between actual and preferred climate were also analysed. On most dimensions, the differences were moderate, but regarding dimension competitiveness they were small, both in teachers and students. Among teachers, small difference was found on the dimension of personal approach. Detailed analyses should lead to a program for changing classroom climate in a direction towards moderate differences between actual and preferred classroom climate.

Key words: classroom climate, physical education, sex-differences, elementary-school students, high-school students, Slovenia

CC=3560 3510

Sistematično proučevanje razredne klime, ki izhaja iz Moosovega koncepta socialnega okolja (Moos, 1979), se teoretično navezuje na Lewinovo teorijo polja. Razredno klimo Fraser (1989) opredeljuje kot razredno dogajanje in pri tem posebej izpostavi medosebne odnose, osebni razvoj posameznikov in sistemske značilnosti oziroma spremembe.

Pečjak (1983) opredeljuje Lewinovo teorijo polja kot dinamično, saj je usmerjena v proučevanje motivacije in osebnosti posameznika. Vsak posameznik živi v življenjskem prostoru ali polju, ki je razdeljen na fizikalni in psihološki prostor; oba sta medsebojno povezana tako, da spremembe v enem polju pripeljejo do sprememb v drugem polju. Fizikalni prostor je z vidika posameznika relativno zaprt, omejen, psihološki prostor pa je odprt, neomejen. Posameznikova zaznava psihološkega prostora, ki je odvisna od preteklih izkušenj, vpliva na njegovo vedenje in gibanje po polju. Na vedenje pa vplivajo tudi trenutni motivi, pričakovanja, potrebe posameznika, ki v psihološkem prostoru pripeljejo do neravnotežja. Zato je nujno gibanje po polju, da posameznik ponovno vzpostavi ravnotežje. Le-to je sicer trenutne narave, odvisno od posameznikove zadovoljenosti motivov, saj se v psihološkem prostoru motivi zadovoljujejo na progresiven način, kjer vsaka uresničitev trenutnega motiva že določa nov cilj-motiv. Težnja po ravnotežju je v posamezniku vedno prisotna, prav tako težnja po gibanju v prostoru. Če sta ta dva procesa usklajena, se zaznava psihološkega prostora sicer ves čas spreminja, vendar se hkrati pojavljajo novi cilji, ki vodijo posameznikovo vedenje - proces uravnoteženja poteka samodejno. Če so novi cilji previsoki, si posameznik težko izbere ustrezno vedenje za njihovo doseganje in neravnotežje ostaja. Prav tako psihološko neravnotežje obstaja takrat, kadar motivov, želja, ciljev pri posamezniku ni; to pomeni, da zaznava psihološkega okolja ostaja ves čas enaka. Z vidika razvoja posameznika in socialnega okolja je takšno stanje bolj ali

manj neustrezno.

Ravnotežje je povezano s trenutno zaznavo, doseženimi cilji (obstoječa razredna klima). Težnja po gibanju, drugačnem vedenju, pa je povezana z želeno zaznavo (želena razredna klima). Če so želje, cilji, težnje realni, uresničljivi, konkretni in natančni, jih bo posameznik uspel doseči. Takrat govorimo o zmerni razliki med obstoječo in želeno razredno klimo, ki je sama po sebi spodbudna in prispeva k dobri razredni klimi. Pričakujemo lahko, da je gibanje po psihološkem prostoru ustrezno, spodbudno in samouravnoteževalno. Lahko se zgodi, da ni želje, težnje po spremembi, takrat razlike med obstoječo in želeno razredno klimo ni, ali pa je zelo majhna. Takšna ne deluje spodbudno, prej zaviralno, saj se razredna klima ne razvija, ostaja na isti točki. Sicer ne moremo reči, da v določenem trenutku, ko so cilji doseženi, nista obstoječa in želena razredna klima skladni, vendar procesno in razvojno gledano odsotnost razlike med obstoječim in zelenim zaznavanjem razredne klime ni ustrezna, saj ni spodbud, teženj, želja, ciljev o tem, kako naj bi v razredu bilo. Obstaja še tretja možnost: razlika med obstoječo in želeno razredno klimo je prevelika. To pomeni, da so želje posameznikov glede na obstoječe stanje previsoke, nedosegljive. Le-ti se znajdejo v frustracijski situaciji, ko s trenutnim stanjem niso zadovoljni, ne vedo pa tudi, kako in kdaj lahko dosežejo zastavljene cilje. Tudi takšna razlika ni spodbudna, saj ne razvija ustrezne razredne klime. V zadnjih dveh primerih lahko učitelj z ustreznim programom razredno klimo spreminja oz. spodbuja v smeri zmernih razlik med obstoječim in zelenim stanjem. V grobem gledano je program sestavljen iz petih korakov (Fraser, 1989): merjenje razredne klime, posredovanje povratne informacije, refleksija in diskusija, intervencija ter ponovno merjenje razredne klime. Izhajajoč iz tega programa in v povezavi z izhodišči akcijskega raziskovanja, pa je s pomočjo učiteljev praktikov nastal natančno določen program spreminjanja razredne klime (Zabukovec, 1994).

Da bi ugotovili, kakšno razliko zaznavajo učenci nekaterih osnovnih in srednjih šol med obstoječo in želeno razredno klimo, je bilo v raziskavo vključenih 134 tretješolcev in četrtošolcev, 106 učencev petih in šestih razredov osnovne šole ter 105 dijakov prvega in drugega letnika gimnazije (Zabukovec, 1997). Pri učencih tretjih in četrth razredov osnovne šole je bil uporabljen vprašalnik Moj razred, ki vključuje dve kategoriji razredne klime: medosebne odnose in osebostni razvoj. Na področju medosebnih odnosov, ki se nanaša na zaznavanje zadovoljstva in povezanosti v razredu, so bile potrjene zmerne razlike, kar pomeni, da je bila razredna klima zaznana kot ustrezna v smislu samouravnoteževalnega procesa ohranjanja in ustvarjanja pozitivne razredne klime. Tako so se učenci počutili zadovoljne, sproščene in so menili, da je bilo v razredu veselo vzdušje, hkrati pa so si tega želeli še več. Pri kategoriji osebostnega razvoja, ki vključuje tekmovalnost, težavnost in napetost, pa je bila potrjena velika razlika med obstoječo in želeno razredno klimo. To pomeni, da so si učenci želeli bistveno manj tekmovalnosti, kjer bi se dokazovali drug pred drugim, manj težavnega šolskega dela in manj napetosti v smislu konfliktov. Razlike med učenci tretjih in četrth razredov niso bile potrjene. Enak vprašalnik pa so izpolnjevali tudi učitelji tretjih in četrth razredov

($N=34$); pri njih so bile potrjene velike razlike v zaznavanju med obstoječo in želeno razredno klimo, tako na področju medosebnih odnosov, kjer so si učitelji želeli bistveno več povezanosti med učenci in še več zadovoljstva v razredih. Prav tako kot učenci pa so si tudi učenci želeli tudi manj tekmovalnosti, težavnosti in napetosti. Lahko zaključimo, da so učenci tretjih in četrth razredov doživljali razredno klimo bolj ustrezno, saj so bile potrjene velike razlike med obstoječo in želeno razredno klimo samo na kategoriji osebnostnega razvoja. Za učitelje pa je bila razredna klima manj ustrezna, saj so zaznavali velike razlike tako na kategoriji medosebnih odnosov kot tudi osebnostnega razvoja. Učenci petih in šestih razredov osnovne šole so izpolnjevali vprašalnik razredne klime Razredno okolje, ki vključuje kategoriji sistemskih značilnosti in medosebnih odnosov. Potrjena je bila zmerna razlika v zaznavanju obstoječe in zelene razredne klime. Tako so učenci sicer želeli več reda in organizacije ter večjo jasnost pravil in bolj osebni odnos učitelja ter večjo lastno aktivnost pri pouku, vendar so bile njihove želje v okviru zmernih razlik, kar pomeni, da so učenci zaznavali razredno klimo kot ustrezno. Tudi pri učiteljih petih in šestih razredov ($N=33$) so bili potrjeni podobni rezultati. Pri dijakih prvih in drugih letnikov gimnazije je bil uporabljen vprašalnik Učne klime, ki vključuje kategoriji medosebnih odnosov in osebnostnega razvoja. Potrjena je bila velika razlika v zaznavanju med obstoječo in želeno razredno klimo na dimenziji osebnega odnosa učiteljev do učencev (medosebni odnosi). Dijaki so si želeli, da bi učitelji z njimi razvijali bolj osebne oz. pristne odnose. Hkrati pa se je pojavila zmerna razlika na področju osebnostnega razvoja z željo dijakov po večji lastni aktivnosti pri pouku. Dijaki prvega letnika so obstoječo razredno klimo, na splošno gledano, višje ocenili kot dijaki drugega letnika. Primerjava ocen učiteljev prvega in drugega letnika gimnazije ($N=33$), je potrdila zmerne razlike med obstoječo in želeno razredno klimo. V primerjavi z dijaki so tudi učitelji cenili višje cilje, kar pomeni, so bile vrednosti pri želeni klimi višje kot pri obstoječi. Učitelji so želeli bolj osebni odnos z učenci (kategorija medosebnega odnosa), večjo aktivnost dijakov med poukom in več raziskovalnega pristopa (kategorija osebnostnega razvoja). Prav tako so višje ocenjevali obstoječo razredno klimo.

Bošnjak (1997) je v svoji raziskavi med zagrebškimi gimnazijci raziskoval zaznavanje razredne klime pri dijakih in njihovih profesorjih, kakšna je razlika med obstoječo in želeno razredno klimo in kako je zaznavanje razredne klime povezano s šolskim uspehom in letnikom šolanja. V vzorec je bilo vključenih 757 dijakov in 24 njihovih učiteljev. Uporabil je Lestvico razrednega vzdušja, ki vključuje kategorije: medosebnih odnosov z dimenzijo vključenosti, povezanosti in podpore učitelja. Druga je kategorija osebnostnega razvoja z dimenzijama ciljne usmerjenosti in tekmovalnosti. Kategorija sistemskih značilnosti pa vključuje dimenzije: red in organizacija, jasnost pravil, nadzor učitelja in inovativnost. Na splošno so rezultati pokazali, da si dijaki želijo manj jasnosti v pravilih, tekmovalnosti in nadzora učitelja. Želeli pa so si več podpore učitelja, povezanosti, reda in organizacije ter boljše pogoje dela. Če pa primerjamo zaznavanje učiteljev in dijakov, lahko ugotovimo, da so se pokazale

pomembne razlike pri naslednjih dimenzijah: jasnost pravil, podpora učitelja, povezanost, red in organizacija. Vse naštetu so učitelji ocenili višje. Prav tako je ugotovil, da je zaznavanje razrednega okolja različno glede na učni uspeh, vendar samo pri dimenzijah: podpora učitelja, povezanost in pogoji dela. Boljši učenci so zaznavali več učiteljeve podpore v primerjavi s slabšimi; zaznavali pa so tudi več povezanosti oz. več prijateljskih stikov. Boljši učenci so delovne pogoje ocenjevali bolje kot slabši učenci. Nadalje je našel razlike v zaznavanju razredne klime pri dijakih glede na letnik šolanja, in sicer v vseh dimenzijah. Jasnost pravil se je z letnikom šolanja zmanjševala. Tekmovalnost je upadala do tretjega letnika, v četrtem pa je ponovno narasla. Upadala je tudi zaznana podpora učitelja, povezanost in nadzor učiteljev. Zaznana red in organizacija sta narasla v drugem letniku, v tretjem upadla in zopet narasla v zadnjem letniku; medtem, ko so se zaznani delovni pogoji med šolanjem poslabšali.

Ferguson in Fraser (1998) sta v svoji študiji spremljala razliko v zaznavanju učnega okolja na prehodu iz osnovne v srednjo šolo in pri tem upoštevala velikost šole in spol učencev. To je bila longitudinalna študija, ki je vključevala 1040 učencev iz 47 osnovnih šol in 16 povezanih srednjih šol (to so tiste srednje šole, na katere so se vpisali osnovnošolci). Določena je bila kombinacija šol glede na velikost, npr. majhna-majhna, kar pomeni, da je bila majhna osnovna in majhna srednja šola. Uporabljena sta bila vprašalnik učiteljeve interakcije (Wubbels in Levy, 1993) in vprašalnik razredne klime Moj razred (Fisher in Fraser, 1988). Na splošno so srednješolsko okolje učenci zaznavali kot manj prijetno v smislu manjše povezanosti med njimi samimi, z manj vodenja in usmerjanja s strani učitelja ter njegovega razvijanja odgovornosti. Prav tako so zaznavali manj prijateljskega, prijaznega vedenja in razumevajočega vedenja učitelja. Hkrati pa so pri učiteljih zaznavali manj opominjanja in strogosti, a več nejasnega in nezadovoljnega vedenja. Srednješolci so, v primerjavi z osnovnošolci, zaznavali več zadovoljstva, manj napetosti, težavnosti in tekmovalnosti. Razlike v zaznavanju razredne klime so se pojavile tudi pri različnih kombinacijah šol. Največjo razliko je bilo zaznati na prehodu iz manjše osnovne šole v srednje veliko in veliko srednjo šolo. Učenci so zaznali večji upad v povezanosti med njimi samimi, kar lahko pripišemo relativno novemu socialnemu okolju. Prav tako pa učenci ocenjujejo, da je prehod iz majhne osnovne šole v srednjo ali veliko srednjo šolo ohranil precejšnjo stopnjo napetosti oz. konfliktov. Manj je tudi spodbujanja odgovornosti s strani učitelja. Pri enako velikih šolah (majhna-majhna, srednja-srednja, velika-velika) pa so učenci zaznavali nižjo stopnjo napetosti oz konfliktov, narasla pa je njihova povezanost. Zaznavali so tudi večje spodbujanje odgovornosti s strani učiteljev.

Če pogledamo razliko med spoloma v zaznavanju učne klime na prehodu iz osnovne šole v srednjo, pa lahko na splošno potrdimo, da so dekleta razredno klimo ocenjevala bolje, kar lahko razložimo z njihovim pozitivnim odnosom do šole nasploh. Dekleta so zaznala večji upad zadovoljstva in napetosti, kar pomeni, da učno okolje zaznavajo kot manj veselo in sproščeno, a z več napetosti in konflikti. Fantje so pri učiteljih v srednji šoli zaznali več razumevajočega in manj nezadovoljnega ter

opominjajočega vedenja. Dekleta so na prehodu iz osnovne v srednjo šolo zaznavala manj sprememb v vodenju in pomoči. Zaznavala pa so velik upad v odnosu med učiteljem in učenci, ki je po njihovem mnenju manj pristen in neformalen.

Z raziskavo smo želeli ugotoviti, kakšne so razlike v zaznavanju med obstoječo in želeno razredno klimo pri urah športne vzgoje in sicer v dveh smereh: (a) kako zaznavajo obstoječo in želeno razredno klimo učitelji in učenci/dijaki? in (b) kakšne so razlike v zaznavanju med obstoječo in želeno razredno klimo, oziroma ali lahko te razlike ocenimo kot velike, zmerne ali majhne?

Metoda

Udeleženci

Vključenih je bilo 1152 učencev in dijakov, od tega 523 fantov in 629 deklet. 313 učencev je bilo v petem razredu, 285 učencev pa v sedmem razredu osnovne šole. Vključen je bil tudi 301 dijak prvega letnika in 253 dijakov tretjega letnika gimnazije. Sodelovalo je tudi 89 učiteljev, od tega 46 osnovnošolskih in 43 srednješolskih.

Instrumenti

Učitelji in učenci/dijaki so izpolnjevali vprašalnik Razredna klima pri športni vzgoji, (Zabukovec, Škof, Boben, Cecič-Erpič in Tomažin, 2001). Najprej so izpolnili obliko za obstoječo razredno klimo, nato pa za želeno razredno klimo. Oblika za obstoječo razredno klimo se povezuje z zaznavanjem obstoječih ur športne vzgoje, želeni pa se nanaša na želje glede ur športne vzgoje. Vsaka oblika ima 50 trditev, ki vključujejo sedem dimenzij razredne klime:

1. zadovoljstvo, ki se nanaša na prijetno, sproščeno, veselo vzdušje pri urah športne vzgoje;
2. tekmovalnost, ki se nanaša na tekmovanje med posamezniki z željo biti boljši pri urah športne vzgoje od drugih, tekmovanje v skupini, na tekmovanje v smislu spodbujanja in na tekmovanje s samim seboj;
3. metode dela, ki se nanašajo na raznovrstnost metod dela, ki jih učitelj pri urah športne vzgoje uporablja;
4. aktivnost učencev/dijakov, ki se nanaša na njihovo aktivno sodelovanje in odzivanje na pobude učitelja med urami športne vzgoje;
5. težavnost, ki se nanaša na težavnost ur športne vzgoje;
6. ustreznost ur, ki vključuje trditve, povezane z ustreznostjo vsebin in pristopov pri urah športne vzgoje in
7. osebni odnos, ki vključuje trditve, ki so povezane z osebnim odnosom učitelja

do učencev/dijakov.

Postopek

Udeleženci so pri urah športne vzgoje izpolnili obe obliki vprašalnika, najprej obliko za obstoječo in nato še obliko za želeno razredno klimo. Odgovarjali so na štiristopenjski lestvici: 1 – sploh ni tako/sploh si ne želim, 2 – ni tako/ne želim si, 3 – tako je/želim si, 4 – izrazito je tako/izrazito si želim.

Rezultati

Zanesljivost vprašalnika Razredna klima pri športni vzgoji

Že preverjanje na pilotskem vzorcu (sodelovalo je 105 učencev in 24 učiteljev) je pokazalo visoko notranjo skladnost posameznih dimenzij (povprečni Cronbachov α je znašal 0,75). Pri vprašalniku smo želeli ohraniti iste dimenzije in iste trditve znotraj dimenzij, tako pri obliki za učitelje kot tudi pri obliki za učence/dijake. Poleg tega pa smo želeli tudi ohraniti isto strukturo vprašalnika obstoječe in želene oblike. Zato včasih posamezni rezultati odstopajo od želene zanesljivosti, vendar je v kombinaciji (oblika za učence/dijake, učitelje in obstoječa ter zelena oblika) zanesljivost ustrezna. Navajamo podatke zanesljivosti za posamezne dimenzije in oblike vprašalnika.

Opisne statistike

Spodaj so prikazane distribucije odgovorov učencev/dijakov za obstoječo in želeno razredno klimo. V tabelah 3 in 4 so poleg aritmetične sredine in standardne deviacije predstavljene tudi relativne vrednosti teh dveh parametrov, kar pomeni, da smo pri teh

Tabela 1: Zanesljivost dimenzij razredne klime za obstoječo in želeno obliko vprašalnika pri učencih/dijakih

Dimenzija razredne klime	Št. trditev	Obstoječa razredna klima			Želena razredna klima		
		<i>N</i>	α	povp. <i>r</i>	<i>N</i>	α	povp. <i>r</i>
Zadovoljstvo	6	1092	0,84	0,50	1098	0,66	0,29
Tekmovalnost	8	1035	0,78	0,31	1079	0,81	0,36
Metode dela	9	1020	0,83	0,35	1020	0,82	0,35
Aktivnost učencev/dijakov	8	1044	0,78	0,32	1071	0,82	0,36
Težavnost	6	1069	0,66	0,25	1099	0,67	0,27
Ustreznost ur	9	1045	0,85	0,37	1051	0,84	0,35
Osební odnos	4	1093	0,73	0,40	1119	0,65	0,32

povp. *r* - povprečni *r* med postavkami

Tabela 2: Zanesljivost dimenzij razredne klime za obstoječo in želena obliko vprašalnika pri učiteljih

Dimenzija razredne klime	Št. trditev	Obstoječa razredna klima			Želena razredna klima		
		N	α	povp. r	N	α	povp. r
Zadovoljstvo	6	83	0,68	0,27	85	0,73	0,34
Tekmovalnost	8	82	0,72	0,26	77	0,81	0,38
Metode dela	9	81	0,78	0,31	80	0,85	0,42
Aktivnost učencev/dijakov	8	82	0,67	0,20	82	0,81	0,36
Težavnost	6	85	0,60	0,20	85	0,74	0,33
Ustreznost ur	9	77	0,77	0,26	81	0,85	0,37
Osební odnos	4	83	0,72	0,40	84	0,74	0,42

Tabela 3: Opisna statistika za dimenzije razredne klime - obstoječa in želena obliko pri učencih/dijakih

Dimenzija razredne klime	N	M	SD	M_{relat}	SD_{relat}	Simetr.	Splošč.
Obst Zadovoljstvo	1092	17,38	3,78	2,89	0,63	-,37	-,16
Obst Tekmovalnost	1035	22,44	4,31	2,80	0,53	-,02	-,31
Obst Metode dela	1020	25,59	4,69	2,84	0,52	-,27	,22
Obst Aktivnost učencev/dijakov	1044	22,39	4,09	2,79	0,51	-,14	-,17
Obst Težavnost	1069	16,61	2,83	2,76	0,47	-,05	,32
Obst Ustreznost ur	1057	25,85	4,70	2,87	0,52	-,16	,02
Obst Osební odnos	1093	11,28	2,51	2,82	0,62	-,45	,10
Žel Zadovoljstvo	1098	21,02	2,49	3,50	0,41	-,89	,79
Žel Tekmovalnost	1079	23,39	4,56	2,92	0,57	-,23	-,16
Žel Metode dela	1020	29,60	3,96	3,28	0,44	-,34	,12
Žel Aktivnost učencev/dijakov	1071	25,70	3,89	3,21	0,48	-,44	,39
Žel Težavnost	1102	18,33	2,99	3,05	0,49	,02	-,22
Žel Ustreznost ur	1058	29,76	4,03	3,30	0,44	-,58	1,33
Žel Osební odnos	1119	13,44	2,08	3,36	0,52	-,66	,42

Legenda:

N = število oseb

M = aritmetična sredina

SD = standardna deviacija

Obst = obstoječa razredna klima

Žel = želena razredna klima

relat = relativne vrednosti

izračunih upoštevali tudi število postavk pri posamezni dimenziji in smo skupni rezultat delili s številom postavk. To omogoča primerjanje vrednosti med posameznimi dimenzijami znotraj obstoječe in želene razredne klime.

Vse distribucije dimenzij razredne klime kažejo ujemanje z normalno distribucijo, izjema je le distribucija pri dimenziji ustreznost ur – želena oblika, ki je koničasta. Relativne aritmetične sredine se med seboj ne razlikujejo prav veliko. Višje vrednosti so bile dosežene na dimenzijah obstoječe razredne klime: zadovoljstvo, ustreznost ur, metode dela in osebni odnos. Malo nižje vrednosti pa na naslednjih dimenzijah: tekmovalnost, aktivnost učencev/dijakov in tekmovalnost. Največja razpršenost rezultatov je na dimenzijah zadovoljstvo in osebni odnos, najnižja pa na dimenziji

Tabela 4: Opisna statistika za dimenzije razredne klime - obstoječa in zelena oblika pri učiteljih

Dimenzija razredne klime	N	M	SD	M_{relat}	SD_{relat}	Simetr.	Splošč.
Obst Zadovoljstvo	83	19,33	1,78	3,22	0,29	,62	-,02
Obst Tekmovalnost	82	24,30	2,83	3,03	0,35	-1,02	3,37
Obst Metode dela	81	28,70	2,87	3,18	0,31	,19	-,36
Obst Aktivnost učencev/dijakov	82	25,47	2,15	3,18	0,26	-,13	-,49
Obst Težavnost	85	18,04	1,99	3,00	0,33	,17	-,17
Obst Ustreznost ur	77	28,50	2,60	3,16	0,28	,57	-,37
Obst Osebni odnos	83	13,36	1,61	3,34	0,40	,23	-,75
Žel Zadovoljstvo	85	22,30	1,93	3,71	0,32	-,99	-,03
Žel Tekmovalnost	77	25,22	3,32	3,15	0,41	-,41	1,27
Žel Metode dela	80	31,30	3,27	3,47	0,36	-,23	-1,17
Žel Aktivnost učencev/dijakov	82	27,67	2,72	3,45	0,34	-,05	-1,18
Žel Težavnost	85	19,87	2,26	3,31	0,37	,10	-,75
Žel Ustreznost ur	81	31,29	3,12	3,47	0,34	-,24	-1,17
Žel Osebni odnos	84	13,85	1,63	3,46	0,40	-,18	-1,11

Legenda:

 N = število oseb M = aritmetična sredina SD = standardna deviacija

Obst = obstoječa razredna klima

Žel = zelena razredna klima

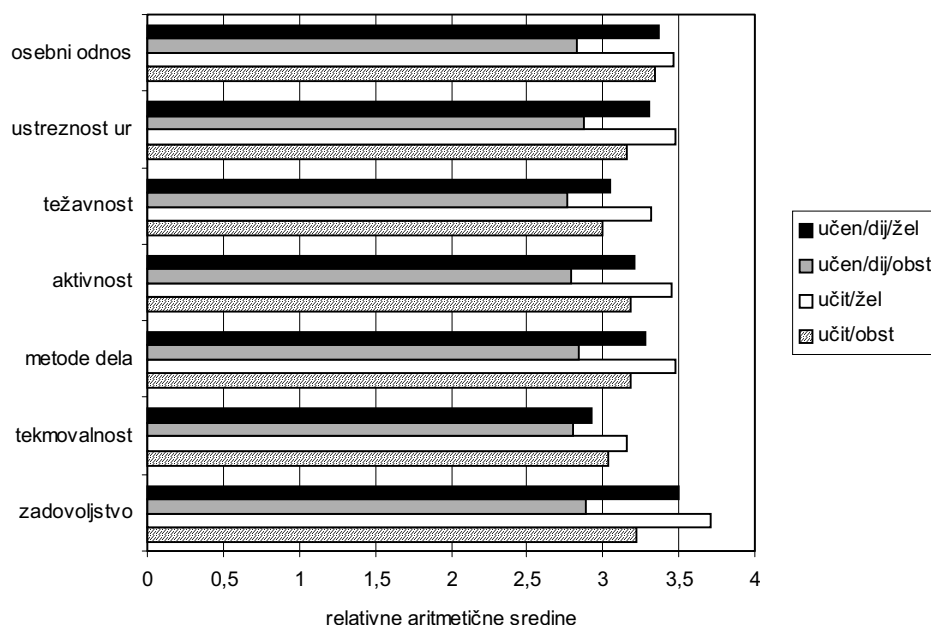
relat = relativne vrednosti

težavnost. Relativne aritmetične sredine so dosegle višje vrednosti na vseh dimenzijah zelene razredne klime, najvišje vrednosti pa so na dimenzijah: zadovoljstvo, osebni odnos, ustreznost ur in metode dela. Največja razpršenost rezultatov je na dimenzijah tekmovalnost in osebni odnos. Tabela 4 prikazuje distribucije dimenzij obstoječe in zelene razredne klime pri učiteljih.

Večina distribucij obstoječe razredne klime kaže skladnost z normalnimi distribucijami, razen pri tekmovalnosti, kjer je distribucija levo asimetrična in koničasta. Levo asimetrična je tudi distribucija zelenega zadovoljstva. Koničasta distribucija je pri dimenziji zelene tekmovalnosti, medtem ko najdemo večjo sploščenost pri naslednjih dimenzijah zelene razredne klime: metode dela, aktivnost dijakov, ustreznost ur in osebni odnos. Zaključimo lahko, da predvsem distribucije dimenzij zelene razredne klime odstopajo od normalne. Relativna aritmetična sredina doseže najvišjo vrednost pri obstoječi razredni klimi na dimenziji osebni odnos, najnižje vrednosti pa so na dimenzijah tekmovalnost in težavnost. Vse relativne aritmetične sredine so pri zeleni razredni klimi višje kot pri obstoječi. Zelo visoko vrednost dosega zadovoljstvo, nižje pa tekmovalnost in težavnost.

Razlika v zaznavanju razredne klime med učitelji in učenci/dijaki

Primerjava med zaznavanjem razredne klime pri učiteljih in učencih/dijakih je prikazana na spodnji sliki. Pri tem so upoštevane relativne vrednosti, ki smo jih dobili tako, da smo vsoto ocen za vsako dimenzijo posebej delili s številom postavk znotraj te dimenzije.

Slika 1: Rezultati za dimenzije obstoječe in želene razredne klime pri učiteljih in učencih/dijakih

Tako je možna primerjava znotraj dimenzije med učenci/dijaki in učitelji ter med dimenzijami.

Analiza rezultatov učiteljev in učencev/dijakov potrdi razliko v zaznavanju razredne klime. Na splošno lahko zaključimo, da imajo učitelji višje rezultate pri zaznavanju obstoječe razredne klime, če njihove rezultate primerjamo z rezultati učencev/dijakov. Tako zaznavajo več zadovoljstva, tekmovalnosti, raznolikosti v metodah dela, aktivnosti učencev/dijakov, težavnosti ur športne vzgoje, ustreznosti ur in bolj osebni odnos do učencev/dijakov. Tudi njihove želje glede razredne klime so višje kot pri učencih/dijakih. Podobne rezultate najdemo edino pri dimenziji zelenega osebnega odnosa, pri čemer je razpršenost rezultatov učiteljev manjša kot razpršenost učencev.

Razlike med obstoječo in želeno razredno klimo pri učencih/dijakih in učiteljih

Za ugotavljanje pomembnosti razlik med dimenzijami obstoječe in želene razredne klime pri učiteljih in učencih/dijakih je bil uporabljen *t*-test. Rezultati so prikazani v spodnjih dveh tabelah. Ker v ospredju ni primerjava med dimenzijami razredne klime (bodisi obstoječe ali želene), ampak je poudarek na ugotavljanju razlik med obstoječo in želeno razredno klimo pri posamezni dimenziji, smo pri prikazu uporabili aritmetične sredine in ne relativnih aritmetičnih sredin.

Tabela 5: Rezultati *t*-testa pri zaznavanju razlik med obstoječo in želeno razredno klimo pri učencih/dijakih

Dimenzija razredne klime	<i>N</i>	<i>M</i> _{obst}	<i>M</i> _{žel}	<i>SD</i> _{obst}	<i>SD</i> _{žel}	<i>t</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
Zadovoljstvo	1050	17,36	21,04	3,82	2,51	-32,09	1049	0,000
Tekmovalnost	978	22,44	23,33	4,32	4,55	3,45	977	0,000
Metode dela	915	25,55	29,60	4,67	3,96	4,88	914	0,000
Aktivnost učencev/dijakov	979	22,38	25,70	4,09	3,90	-26,80	978	0,000
Težavnost	1025	16,64	18,37	2,83	2,98	-18,82	1024	0,000
Ustreznost ur	986	25,80	29,71	4,72	4,06	-25,74	985	0,000
Osební odnos	1066	11,29	13,45	2,49	2,08	-24,82	1065	0,000

Legenda:

M = aritmetična sredina*p* = nivo statistične pomembnosti*SD* = standardna deviacija

obst = obstoječa razredna klima

df = stopnje svobode

žel = želená razredna klima

Tabela 6: Rezultati *t*-testa pri zaznavanju razlik med obstoječo in želeno razredno klimo pri učiteljih

Dimenzija razredne klime	<i>N</i>	<i>M</i> _{obst}	<i>M</i> _{žel}	<i>SD</i> _{obst}	<i>SD</i> _{žel}	<i>t</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
Zadovoljstvo	80	19,33	22,33	1,76	1,87	-12,54	79	0,000
Tekmovalnost	72	24,38	25,32	2,83	3,39	-2,39	71	0,010
Metode dela	74	28,57	31,28	2,87	3,26	-8,09	73	0,000
Aktivnost učencev/dijakov	76	25,43	27,82	2,16	2,76	-9,06	75	0,000
Težavnost	83	18,02	19,90	1,99	2,28	-7,59	82	0,000
Ustreznost ur	71	28,45	31,44	2,52	3,17	-8,35	70	0,000
Osební odnos	79	13,37	13,91	1,62	1,65	-3,22	78	0,001

Legenda:

M = aritmetična sredina*p* = nivo statistične pomembnosti*SD* = standardna deviacija

obst = obstoječa razredna klima

df = stopnje svobode

žel = želená razredna klima

Vse razlike med obstoječo in želeno razredno klimo so pomembne. Učenci/dijaki si želijo več zadovoljstva oz. veselega sproščenega vzdušja pri urah športne vzgoje. Prav tako si želijo, da bi učitelji pri urah športne vzgoje uporabljali več raznovrstnih metod dela in želijo si večjo ustreznost ur športne vzgoje. Želijo si tudi večjo težavnost ur športne vzgoje in takšne ure, kjer bi lahko sami pokazali več aktivnosti in več tekmovalnosti.

V nadaljevanju si pogledjmo, kakšna je razlika v zaznavanju obstoječe in želene razredne klime pri učiteljih.

Tudi pri učiteljih so vse razlike med obstoječo in želeno razredno klimo pomembne. Trend želja je tak kot pri učencih/dijakih. Tudi učitelji želijo več zadovoljstva, ki se kaže v veselem, sproščenem in prijetnem vzdušju v razredu. Prav tako si želijo več tekmovalnosti, bolj zahtevno delo pri urah športne vzgoje. Želijo si tudi, da bi bile

ure športne vzgoje bolj ustrezne in da bi uporabljali več različnih metod dela. Do učencev/dijakov bi radi razvijali bolj osebni odnos, od njih pa pričakujejo večjo aktivnost med urami športne vzgoje. Najmanjše razlike med obstoječo in želeno razredno klimo najdemo pri dimenzijah tekmovalnosti in osebnega odnosa.

Velikost razlik med obstoječo in želeno razredno klimo

Ker je pri interpretaciji razlik med zaznavanjem obstoječe in želene razredne klime pomembna tudi velikost razlik, smo s pomočjo posebnega postopka določili kriterije za majhno, zmerno in veliko razliko med obstoječim in želenim stanjem pri tem vprašalniku za merjenje razredne klime pri urah športne vzgoje. Upoštevali smo absolutno vrednost razlike med aritmetičnima sredinama obstoječe in želene razredne klime in standardno deviacijo te razlike. Vrednosti znotraj intervala absolutne razlike med aritmetičnima sredinama obstoječega in želenega stanja, ko prištejemo in odštejemo standardno deviacijo absolutne razlike, so vrednosti *zmernih razlik* med obstoječo in želeno razredno klimo. Nižje vrednosti izven tega intervala so *majhne razlike*, višje vrednosti od tega intervala pa so *velike razlike* med obstoječo in želeno razredno klimo. Ti izračuni so v pomoč predvsem praktikom, ki tako lažje ovrednotijo razlike med obstoječo in želeno razredno klimo ter načrtujejo program spreminjanja razredne klime.

Interval zmernih razlik med obstoječo in želeno razredno klimo torej določimo tako, da absolutni razliki med aritmetičnima sredinama prištejemo ali odštejemo standardno deviacijo absolutnih razlik. Ker gre tu za relativno grobo oceno velikosti razlik, vrednosti zaokrožimo navzgor ali navzdol. Poglejmo si to na primeru:

Dimenzija razredne klime	M_{obs}	$M_{žel}$	Abs. razlika med M_{obs} in $M_{žel}$	$SD_{abs. razlik}$
Osebnostni odnos	11,23	13,45	2,16	2,82

- Zmerna razlika med obstoječo in želeno razredno klimo je od 1 do 5 točk.
- Majhna razlika med obstoječo in želeno razredno klimo je pod 1 točko.
- Velika razlika med obstoječo in želeno razredno klimo je nad 5 točk.

Na osnovi predstavljenih izračunov smo dobili vrednosti za majhne, zmerne in velike razlike med obstoječo in želeno razredno klimo pri vprašalniku Razredna klima pri urah športne vzgoje. Rezultati so predstavljeni v tabeli 7. Morda bi bilo dobro posebej razložiti pojem majhna razlika med obstoječo in želeno razredno klimo, saj v primeru tega vprašalnika znaša eno točko in manj, kar lahko že vodi v razmišljanje, da razlike ni. Vendar zaradi enotnosti terminologije (majhne-zmerne-velike razlike), ki jo uporabljamo tudi pri ocenjevanju razlik pri drugih vprašalnikih za merjenje razredne klime (Zabukovec, 1998), ohranjamo ta termin tudi v tem primeru.

Na osnovi predhodno predstavljenih rezultatov (tabeli 5 in 6) lahko torej

Tabela 7: Velikost razlik med obstoječo in želeno razredno klimo pri učencih na vprašalniku Razredna klima pri urah športne vzgoje

Dimenzija razredne klime	Majhna razlika	Zmerna razlika	Velika razlika
Zadovoljstvo	Pod 1 točko	1-7 točk	Nad 7 točk
Tekmovalnost	Pod 1 točko	1-4 točke	Nad 4 točke
Metode dela	Pod 1 točko	1-9 točk	Nad 9 točk
Aktivnost učencev/dijakov	Pod 1 točko	1-7 točk	Nad 7 točk
Težavnost	Pod 1 točko	1-5 točk	Nad 5 točk
Ustreznost ur	Pod 1 točko	1-9 točk	Nad 9 točk
Osební odnos	Pod 1 točko	1-5 točk	Nad 5 točk

zaključimo, da so pri učencih razlike med obstoječo in želeno razredno klimo pri vseh dimenzijah zmerne, razen pri dimenziji tekmovalnost je zaznana razlika majhna. Tudi pri učiteljih lahko potrdimo zmerne razlike, le pri dimenzijah tekmovalnost in osebni odnos so razlike majhne. Bolj natančna analiza nam je pokazala, da majhno razliko na tekmovalnosti zaznavajo predvsem fantje v petem razredu ($M_{obst} = 25,91$; $M_{žel} = 26,78$) in v prvem letniku gimnazij ($M_{obst} = 21,64$; $M_{žel} = 22,55$) ter dekleta petega razreda ($M_{obst} = 25,44$; $M_{žel} = 25,42$), sedmega razreda ($M_{obst} = 23,32$; $M_{žel} = 23,33$) in prvega letnika ($M_{obst} = 20,66$; $M_{žel} = 21,56$). Majhno razliko na dimenzijah tekmovalnost in osebni odnos zaznavajo predvsem učiteljice ($M_{obst} = 21,73$; $M_{žel} = 22,43$) in osnovnošolski učitelji ($M_{obst} = 24,62$; $M_{žel} = 25,12$). Učitelje smo razdelili v tri skupine glede na delovno dobo; prvo skupino sestavlja 27 učiteljev, ki imajo do 10 let delovne dobe, drugo skupino 34 učiteljev z delovno dobo od 11 do 20 let in tretjo skupino 21 učiteljev od 21 do 40 let delovne dobe. Ko smo že prej omenili, so vse razlike med obstoječo in želeno razredno klimo zmerne, razen razlik na dimenzijah tekmovalnost in osebni odnos. Učitelji druge skupine zaznavajo majhno razliko med obstoječo in želeno tekmovalnostjo ($M_{obst} = 24,23$; $M_{žel} = 24,75$). Majhno razliko pri osebnem odnosu pa zaznavajo vse tri skupine učiteljev.

Razprava in zaključki

Primerjava rezultatov v zaznavanju razredne klime med učitelji in učenci/dijaki je potrdila, da učitelji drugače zaznavajo razredno klimo kot učenci, kar je po vsej verjetnosti povezano z različnimi vlogami. Pokazalo se je, da so učitelji višje ovrednotili tako obstoječo kot želeno razredno klimo. Do podobnih rezultatov sta prišla tudi Bošnjak (1997) in Zabukovec (1993). To bi morda lahko razložili z učiteljevo vlogo, ki poudarja bolj ali manj zavestno spremljanje dogajanja v razredu in sprotno evalviranje ter fleksibilno ravnanje, kar bi lahko poimenovali kot pedagoško-psihološko kompetentnost učitelja (spremljanje in vodenje ur, upoštevanje značilnosti učencev in socialnih procesov). Za učence, ki so na splošno razredno klimo ocenjevali nižje (kar pa ne

pomeni, da je zato razredna klima slabša), pa je morda značilna večja kritičnost, ki prevladuje v mladostniškem obdobju na eni strani in njihov odnos do šole, ki se z leti šolanja poslabšuje, na drugi strani. Res pa je, da so želje obojih usmerjene v isto smer: več zadovoljstva, tekmovalnosti, težavnosti, osebnega odnosa, aktivnosti učencev/dijakov, raznolikih metod dela in v povezavi s tem večja ustreznost ur športne vzgoje. Da si učenci/dijaki in učitelji želijo več zadovoljstva, osebnega odnosa in aktivnosti je bilo potrjeno tudi v raziskavi na ljubljanskih osnovnih šolah in gimnazijah (Zabukovec, 1997). To pomeni, da si želijo bolj sproščeno in veselo vzdušje pri urah športne vzgoje, ravno tako bolj pristen in osebni odnos z učitelji ter večje sodelovanje in bolj aktivno vpletenost pri pouku. Vse to zaokrožuje sliko o prijetnem in sproščenem ter aktivnem pouku.

Učenci/dijaki in učitelji si želijo več tekmovalnosti in več težavnosti. Večjo tekmovalnost lahko pripišemo naravi športne vzgoje, ki je sama po sebi bolj tekmovalno naravnana, kjer ima tekmovalnost lahko tudi vlogo sproščanja in ustreznega usmerjanja energije. Pri tej razlagi pa ne smemo pozabiti, da so odgovori na tej dimenziji zelo razpršeni okoli povprečja, kar pomeni, da nekateri učenci/dijaki športno vzgojo zaznavajo kot tekmovalno in se hkrati zavzemajo za večjo tekmovalnost, drugi pa ravno obratno. Željo po večji težavnosti ur športne vzgoje, pa lahko morda pripišemo tudi njihovim zahtevnim ciljem oz. zaupanju v svoje sposobnosti. Vse to kaže, da ure športne vzgoje puščajo še veliko odprtih možnosti za zahtevnejše vsebine oz. športne prvine in tekmovalne vsebine, tako po mnenju učencev/dijakov kot učiteljev. Učitelji v povprečju zaznavajo višjo stopnjo tekmovalnosti kot učenci/dijaki, učitelji še več kot učiteljice; oboji pa si želijo še več tekmovalnih vsebin. To bi lahko tudi pomenilo, da učitelji s svojim zgledom in s svojimi cilji vplivajo na tekmovalno vzdušje pri urah športne vzgoje.

Pri natančni analizi odgovorov na dimenziji tekmovalnost, smo ugotovili, da pri učencih/dijakih individualna tekmovalnost ni izrazita, kljub temu pa bi si dekleta tega želela manj, fantje pa več. Učitelji zaznavajo višjo stopnjo individualne tekmovalnosti in si želijo, da bi bilo tega pri urah športne vzgoje nekaj manj. Tekmovanje med skupinami, učitelji in učenci/dijaki zelo podobno zaznavajo, s to razliko, da si učitelji tega želijo manj, učenci/dijaki pa več. Učenci/dijaki ocenjujejo, da je pri urah športne vzgoje več tekmovanja, ki omogoča napredovanje vsakega posameznika kot pa individualnega tekmovanja. Res je, da bi si prvega želeli še več; predvsem želje deklet so zelo močne. Učenci/dijaki ocenjujejo, da pri tekmovanju spodbujajo drug drugega in bi želeli, da bi bilo to še bolj pogosto. To predvsem poudarjajo dekleta. Tudi učitelji zaznavajo visoko stopnjo takšne vrste tekmovanja, le da si tega želijo še bistveno več. Predvsem učiteljice želijo, da bi bilo še več medsebojnega spodbujanja, da bi lahko učenci/dijaki še bolj napredovali in preizkušali sami sebe. Izhajajoč iz te analize, predvsem pa potrjenih majhnih razlik med obstoječo in želeno klimo na tej dimenziji, so to dobre smernice za oblikovanje programa spreminjanja razredne klime, ki bi temeljil na načinih dela, ki omogočajo napredovanje vsakega posameznika oziroma preizkušanje njegovih zmožnosti.

Zanimivi pa so tudi rezultati, ki so povezani z dimenzijo težavnost. Želja po večji težavnosti kaže na to, da učenci/dijaki zaupajo v svoje sposobnosti in so se pripravljene dokazovati z zahtevnejšimi prvinami športne vzgoje. Učenci/dijaki zaznavajo, da si med urami športne vzgoje pomagajo, če je kakšna dejavnost pretežka. Prav tako zaznavajo pomoč učitelja. Te pomoči bi si želeli še več, predvsem dekleta. Učitelji zaznavajo pri urah več svoje pomoči, kot so to ocenili učenci/dijaki, in si želijo, da bi bilo tega manj (vendar razlika med obstoječim in želenim stanjem ni zelo velika). V povprečju so učenci/dijaki prepričani, da zmorejo opraviti vse tisto, kar se od njih zahteva, vendar bi želeli biti pri tem še bolj suvereni, predvsem dekleta. Učiteljice višje ocenjujejo zmogljivost učencev/dijakov kot učitelji. To bi lahko kazalo na višje zaupanje v sposobnosti učencev/dijakov in njihovo težnjo po spodbujanju potencialov, kar pa lahko povežemo tudi z razlago rezultatov na dimenziji tekmovalnosti (napredovanje posameznika oz. tekmovalnost s samim seboj). Res pa je, da so želje učiteljev in učiteljic bistveno višje kot želje učencev/dijakov. Učenci/dijaki tudi ocenjujejo, da jim težavnost ur športne vzgoje omogoča, da napredujejo, bi pa si tega želeli še več, predvsem fantje. Učitelji podobno zaznavajo obstoječe stanje, želijo pa si tega bistveno več; vendar učiteljice postavljajo nižje cilje kot učitelji.

Postopek za ocenjevanje razlik med obstoječo in želeno razredno klimo nam poleg kvantitativnih podatkov omogoča oceno kvalitete razredne klime. Velike in majhne razlike med obema klimama kažeta na slabšo razredno klimo, ki praviloma pelje v slabše dosežke (Fraser, 1989). Zmerne razlike pa so tiste, ki na eni strani ohranjajo in na drugi strani razvijajo dobro razredno klimo. Pri ocenjevanju razlik smo ugotovili, da pri večini dimenzij tako učenci/dijaki kot tudi učitelji zaznavajo zmerno razliko, to pomeni, da je vzajemen odnos med okoljem in posameznikom spodbuden, kar v danem socialnem okolju omogoča zadovoljevanje potreb posameznikov in hkrati oblikovanje novih ciljev. Majhna razlika je bila potrjena samo na dveh dimenzijah: tekmovalnost in osebni odnos. Če smo prej omenili, da si tako učitelji kot tudi učenci/dijaki želijo več tekmovalnosti, ker verjetno to zahteva že sama narava športne vzgoje, pa lahko zdaj ta zaključek dopolnimo s podatkom, da so te razlike majhne in da to kaže na slabšo razredno klimo na obravnavani dimenziji. To pomeni, da pričakovanja učencev/dijakov in učiteljev niso jasno oblikovana in da s pomočjo podrobnejše analize rezultatov lahko postavimo program spreminjanja razredne klime. Smernice za tak program so bile predstavljene že pri delu razprave, ki se nanaša na dimenzijo tekmovalnosti. Podobno stanje smo zabeležili tudi pri dimenziji osebni odnos, kjer si tako učitelji kot učenci/dijaki želijo več osebnega odnosa, vendar je razlika med zaznanim obstoječim in želenim stanjem, pri učitelji, majhna. Tudi tu bi lahko podrobneje pogledali, kakšne so njihove ocene, in na tej osnovi določili program spreminjanja osebnega odnosa, ki bi šel v smeri razvijanja bolj pristnega, prijetnega in sproščenega odnosa med učitelji in učenci/dijaki. Verjetno bi lahko iskali rešitve z uvajanjem drugačnih načinov dela med urami športne vzgoje ali z neformalnimi športnimi druženji.

V obeh primerih naj bi bil program zastavljen tako, da bi majhne razlike med

obstoječim in želenim stanjem povečevali do zmernih razlik (Zabukovec, 1994). Pri tem je pomembno postavljanje jasnih, natančnih, uresničljivih in konkretnih ciljev.

Literatura

- Bošnjak, B. (1997). *Drugo lice škole [The other face of the school]*. Zagreb: Alinea.
- Ferguson, P.D. in Fraser, B.J. (1998). Changes in learning environment during the transition from primary to secondary school. *Learning Environments Research*, 1, 369-383.
- Fraser, B.J. in Fisher, D.L. (1984). *Assesment of classroom psychosocial environment*. Bentley: Western Australian Institute of Technology, Faculty of Education.
- Fraser, B.J. (1989). Twenty Years of classroom climate work: Progress and prospect. *Journal of Curriculum Studies*, 21, 307-327.
- Moos, R.H. (1979). *Evaluating educational environment: Procedures, measures, findings and policy implications*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Pečjak, V. (1983). *Nastajanje psihologije [The beginning of psychology]*. Ljubljana: Univerzum.
- Wubbels, T. in Levy, J. (ur) (1993). *Do you know what you look like? Interpersonal relationships in education*. London: Falmer.
- Zabukovec, V. (1993). Kako zaznavajo razredno klimo osnovnošolci in njihovi učitelji [How elementary school students and their teachers perceive the classroom climate]. *Sodobna pedagogika*, 44, 292-304.
- Zabukovec, V. (1994). Kako lahko učitelji spreminjajo razredno klimo [How teachers can change the classroom climate]. *Sodobna pedagogika*, 45, 265-274.
- Zabukovec, V. (1997). Istraživanje razrednog ozračja – slovensko iskustvo. *Školsko i razredno-nastavno ozračje – put prema kvalitetnoj hrvatskoj školi i nastavi*. Zagreb: Hrvatsko-pedagoški književni zbor, 24-33.
- Zabukovec, V. (1998). *Merjenje razredne klime [Assessing the classroom climate]*. Ljubljana: Produktivnost, Center za psihodiagnostična sredstva.
- Zabukovec, V., Boben, D., Škof, B., Cecič-Erpič S in Tomažin, K. (2001). Zaznavanje razredne klime pri urah športne vzgoje [Perception of classroom climate in gym classes]. *Psihološka obzorja*, 10 (3), 105-118.

Prispelo/Received: 01.02.2001

Sprejeto/Accepted: 04.10.2001